

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2005-02-07

Närvarande: f.d. regeringsrådet Karl-Ingvar Rundqvist, justitierådet Torgny Håstad och regeringsrådet Göran Schäder.

Förenklad handläggning av snatteribrott

Enligt en lagrådsremiss den 20 januari 2005 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om försöksverksamhet med förenklad handläggning av snatteribrott.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Peter Grym.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I remissen föreslås en särskild lag med tidsbegränsad giltighet, avsedd att tillämpas i de län som regeringen bestämmer. Enligt lagen skall den ("envar") som gripit någon med stöd av 24 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken inte behöva skyndsamt överlämna den gripne till närmaste polisman, om gripandet i stället omedelbart anmäls per telefon till polismyndigheten.

Bakgrunden till förslaget är tvåfaldig.

För det första har regeringen, liksom tidigare JO och Beredningen för rättsväsendets utveckling (SOU 2002:44), uppfattningen att ett

gripande med stöd av 24 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken inte lagligen kan avslutas på annat sätt än att överlämnande sker till en polisman. Därmed skulle den i dag rådande rutinen, nämligen att den som gripit en misstänkt snabbare släpper den gripne sedan han identifierat denne och mottagit dennes medgivande av brott, innebära att den gripande gör sig skyldig till en olaglig handling. Detta skulle gälla t.o.m. om frisläppandet sker i samråd med polisen per telefon. En lagändring har därför ansetts påkallad.

För det andra har beredningen och regeringen konstaterat att det från brottsutredningssynpunkt är lämpligt att polisen alltid blir kontaktad medan den gripne finns omhändertagen, så att ett förhör genast kan genomföras, antingen på platsen för gripandet, på polisstationen eller per telefon i förenklad form. Därmed undviks problemet att många misstänkta senare inte är lätt tillgängliga för förhör.

Lagrådet ifrågasätter utgångspunkten för lagstiftningen. Syftet med bestämmelsen om skyndsamt överlämnande till närmaste polisman, alltså ett fysiskt överlämnande, är knappast att polisen genast skall kunna kontrollera om gripandet varit lagligt eller få en möjlighet att genast förhöra den gripne. Syftet är snarare att säkerställa att ett *fortsatt* frihetsberövande inte äger rum utan myndighetskontroll. Lagrådet tvivlar därför på att det skulle finnas något lagligt hinder för den gripande att släppa den gripne (jfr rörande anhållande NJA II 1943 s. 329, återgivet i betänkandet på s. 82). Vilket brott skulle den gripande annars göra sig skyldig till – nu och enligt den föreslagna lagen: Olaga frigivning? Något lagstiftningsbehov för att befria den gripande från ett ovillkorligt krav på att fysiskt överlämna den gripne till närmaste polisman torde således inte finnas.

Härefter återstår frågan om det är angeläget att polisen omedelbart kontaktas just vid snatterier, så att ett förhör kan äga rum, antingen med personlig närvaro eller per telefon, medan den misstänkte finns tillgänglig. Om detta är angeläget, vilket Lagrådet avstår från att bedöma, skulle det vara naturligt att en ordning skapades som garanterade att förhör omedelbart kan komma till stånd. Även efter ett genomförande av förslaget torde det emellertid vara tillåtet för den som gripit en misstänkt snattare att släppa denne och göra en skriftlig anmälan.

På grund av de oklarheter som finns om den rättsliga grunden för det remitterade förslaget och om hur den tilltänkta ordningen för brottsutredning skulle förankras författningsmässigt kan Lagrådet inte godta förslaget.

Med hänsyn till detta ställningstagande finner Lagrådet ingen anledning att gå in på frågan i vad mån ett ingripande mot en misstänkt snattare, som innebär att denne ombeds följa med till kontoret och där legitimera sig samt ta ställning till om han begått ett brott, innebär ett gripande i rättegångsbalkens mening (jfr synpunkter av bl.a. Rikspolisstyrelsen och Stöldutredningen, betänkandet s. 72 f.). En annan sak är huruvida det är lämpligt att den gripande ber den gripne att medge eller bestrida brott och huruvida rekvisitet "omedelbart" i den föreslagna lagens 2 § första stycke ger tidsmässigt utrymme för sådana frågor; till detta innehåller remissen inget ställningstagande.